

Nr 435.

Av herr **Hellberg**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).

När man i 1913 års alkoholistlag anförtrodde de närmaste uppgifterna med lagens tillämpning åt särskilda för ändamålet tillskapade kommunala organ, nykterhetsnämnderna, var det tungt vägande skäl, som dikterade lagstiftarens beslut. Det ansågs till en början ofrånkomligt att man för uppgiften förfogade över rent *lokala* organ, skickade att ingå i ett omedelbart och konkret bedömande av de enskilda fallen utan onödig omgång i pappersväg. Det var en väldig organisationsapparat, som sålunda ansågs erforderlig för ett riktigt handhavande av uppgifterna enligt denna lagstiftning, och genom tillskapandet av de kommunala nykterhetsnämnderna — eller fattigvårdsstyrelser, där dessa tillätos påtaga sig uppgiften — erhöll man praktiskt taget utan utgift för statsverket cirka 2,500 lokala organ. Man litade här till den allmänna medborgarandan och dess beredvillighet att ställa sig till förfogande utan egentlig ekonomisk gottgörelse. Det behöver inte ens påpekas vilka ofantliga kostnader, som skulle ha föranletts av att uppgiften lokalt sköts på tjänstemannamässigt sätt av avlönade statliga funktionärer, en anordning som hade ohjälpligt strandat på statsfinansiella hinder.

Och ändå var det viktigaste skälet för ett tillskapande av kommunala organ i stället för användande av statliga funktionärer icke av ekonomisk och statsfinansiell natur. Det allt överskuggande motivet var dock att det ansågs nödvändigt att förankra lagtillämpningen på detta utomordenligt grannliga område i ett auktoritativt medborgerligt lekmannabedömande. Man träffade här utan tvivel alkoholistlagens innersta väsen, vilket stämplar ett socialt skadligt alkoholmissbruk icke såsom ett brott eller något liknande utan såsom ett avsteg från god medborgaranda och som därför bör bedömas och behandlas av omdömesgilla och kloka samt goda och mänskligt kännande medborgare.

Erfarenheten har också i själva verket på ett lysande sätt visat att man i valet av det lokala verkställighetsorganet bedömde saken riktigt. Nykterhetsnämnderna såsom medborgerliga lekmanorgan ha utgjort den bärande grunden på vilken hela lagtillämpningen långsamt men säkert byggts upp.

När man tillskapade nykterhetsnämndsinstitutionen, var man näppeligen blind för att en så väldig organisation icke kunde stampas ur marken fix och färdig med erfarenhet, omdöme, insikter i lagen och andra erforderliga så att säga tillbehör. På många håll stannade den nya organisationen på papperet

och gör så väl än i dag. Dessa brister ha förvisso inte kommit såsom en överraskning i senare tid. Man valde likvisst den väg man slog in på trots dessa brister och med klar insikt om dem, givetvis icke för bristernas skull utan för de stora fördelarnas. Och bristerna äro visst icke konstitutiva för systemet eller ofrånkomliga eller oöverbärliga. Sakta men säkert har organisationen arbetat sig fram till allt större och större effektivitet och man behöver ej misströsta att utvecklingen skall gå i samma riktning om man ger sig till tåls och inte fordrar orimligheter. År ut och år in ha intresserade krafter energiskt — med statens icke alltid så rikliga ekonomiska stöd — arbetat på nykterhetsnämndsorganisationens förkovran och effektivisering, ansträngningar som påtagligt visat sig bära frukt.

Nu vill man — liksom otålig över den förmenta långsamma takten — påskynda en utveckling i riktning mot snabbare effektivisering genom tillskapandet av tjänstemannamässigt inrättade länsorgan, de s. k. länsnykterhetsnämnderna. Det förefaller, som om man här ville rycka i en planta för att påskynda dess långsamma växande och man synes i själva verket ha att befara samma olägenheter, som ett sådant ryckande plägar föra med sig, nämligen den växande plantans död. Länsnykterhetsnämnden kan enligt det framlagda lagförslaget när som helst sätta sig i den kommunala nykterhetsnämndens ställe och övertaga dess funktioner och ansvar. Måne en sådan överflyttning av ansvaret är ägnad att stärka ansvars känslan hos den kommunala nämnd som därmed fritages från ett ofta tungt och ingalunda angenämt ansvar. Den nykterhetsnämnd, som erfar att även allvarliga missförhållanden kunna botas utan nämndens egen mellankomst, lär närmast vara böjd att för framtiden acceptera anordningen såsom ganska angenäm och tillfredsställande. I den mån så sker, lär det bli en hopplös uppgift att bibringa mindre aktiva nykterhetsnämnder en besjälad och ansvars-kännande aktivitet. En lovande utveckling kommer att stäckas.

I samma mån som länsnykterhetsnämnderna övertaga de positiva uppgifterna, undergräver man själva grundvalen för lagstiftningens nuvarande tillämpning, nämligen den medborgerliga plikt-känslan och det medborgerliga bedömandet och lyfter över ansvaret på en rent tjänstemannamässigt utrustad organisation. En sådan kan visa större skicklighet, större rutin, större insikter i lagen och i det tekniska förfarings-sättet, men den kan icke motsvara auktoriteten hos ett folkvalt lekman-naorgan.

En länsnämnd kan icke träda i kontakt med de individuella fallen och ingå i ett konkret bedömande av dem annat än i undantagsfall. Länsnämnden blir i allt fall, för att kunna se, höra och bedöma, väsentligen beroende utav iakttagelser, uppgifter och bedömanden av de lokala organ, som man med länsnykterhetsnämndsorganisationen vill korrigeras såsom olämpliga. Visserligen skulle länsnämnden ha till sitt förfogande sitt eget ombud i varje nämnd, men även ombudet är en son eller dotter av sin hembygd och kan förvisso inte bättre än en inaktiv nämnd motstå det tryck, som förefinns mot en hel, kommunalt vald nämnd. I en ineffektiv nämnd lär även ett tjänstemannamässigt utsett ombud komma att bli ungefär lika ineffektivt.

En tjänstemannamässig länsnämnd kan enligt lagförslaget föranleda kommunen direkt kommunala utgifter såväl vid intagning å alkoholistanstalt som vid förebyggande åtgärder, något som i grund torde strida mot de gängse allmänna reglerna för den kommunala självstyrelsen.

Man kan måhända göra den invändningen, att de kostnader, som länsnämnden efter sitt eget fria bedömande kunde föranleda kommunen, icke behöfve bli avsevärda. Den ekonomiska sidan bör emellertid icke bagatelliseras. Om man helt kan borteliminera ekonomiska hänsyn, kan man mången gång vidtaga ganska dyrbara och måhända också förhållandevis verksamma åtgärder för en alkoholists tillrättaförande. Men frågan har i själva verket öppnat ett långt vidare perspektiv. Nykterhetsnämnderna äro förvisso icke de enda kommunala organ, som äro behäftade med brister. Allt mänskligt är bristfälligt och man önskar att det vore bättre. Vad som påtalas beträffande nykterhetsnämnder, torde i många fall kunna utsträckas att gälla även fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder och andra kommunala välfärdsorgan. Det är inte oberättigat att här uttala farhågor för ett prejudikat för inrättande i framtiden av länsfattigvårdsstyrelser, länsbarnavårdsnämnder o. s. v. med befogenhet att efter eget gottfinnande ingripa och sätta sig i den kommunala fattigvårdsstyrelsens eller barnavårdsnämndens ställe. Man skapar i själva verket med länsnykterhetsnämnderna ett prejudikat, som kan riva upp grundvalarna för hela vår kommunalförvaltning.

Kostnaderna för den nya statliga organisationen synas icke avskräckande, låt vara att man hellre sett dessa medel disponerade för en förstärkning utav länsstyrelsernas socialt arbetande krafter. Men hur ha dessa kostnadsberäkningar kunnat hållas inom en så blygsam ram? Arvodet till nämndens 5 ledamöter, beräknat till 20 kronor per man och sammanträdesdag, uppskattas av departementschefen till 10,000 kronor per budgetår. Anslagsbeloppet räcker vid närmare påseende till högst 100 sammanträden per år fördelade på 24 nämnder. I genomsnitt skulle alltså medlen förslå för ungefär 4 sammanträden per år, vid vilka sammanträden länsnämnden skulle söka taga del av och bilda sig en föreställning om arbetet ute i i genomsnitt ett 100-tal nämnder. Måne en länsnämnd har några som helst förutsättningar att ingå i bedömanden av cirka 25 nykterhetsnämnders årsverksamhet per sammanträdesdag. Verksamheten finge av allt att döma bli så ytlig och så föga motsvarande vad som därmed avses, att man med fog skulle kunna beteckna den som ett tomt sken. Om något uppbyggande arbete sålunda näppeligen komme att framgå ur länsnämndernas verksamhet, skulle verksamheten likvisst, i vad rör de kommunala nykterhetsnämndernas hittillsvarande verksamhet, få en effekt, som måste betecknas såsom nedbrytande.

Med åberopande av vad härovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 207 i vad den avser upprättande av länsnykterhetsnämnder.

Stockholm den 1 april 1938.

Arvid Hellberg.